

**T.C.
KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
TÜRKİYE KÜLTÜR PORTALI PROJESİ**

**SANAT TARİHİ
BİR İMPARATORLUĞUN SANATI: OSMANLI MİMARİSİNİN
KİMLİĞİ
ŞİNAN'IN SANATI**

Doç.Dr. Z. Kenan BİLİCİ

ARALIK - 2009

ANKARA

6.3. Sinan'ın Sanatı

Anahtar Kelimeler: Mimar Sinan, Şehzade Camii, Süleymaniye Camii, Selimiye Camii

İstanbul'u, 16.yüzyılda, sınırları *Globus Ottomanorum* diye nitelendirilen bir Dünya İmparatorluğunun başkentine yakışır maddi çehreye büründüren ve kent fiziğine tasarım gücü yüksek yapılarıyla kalıcı bir görünüm kazandıran Sinan'ın sanatı, dünya mimarlık tarihinin en ilgi çekici konularından biri olmaya devam ediyor. Sinan'a ilişkin otobiyografik belgelerin, yaşadığı çağ ve o dönemin yapım süreci üzerine ayrıntılı bilgiler vermediği bilinir. Yakın dostu Mustafa Saî Çelebi tarafından kaleme alınmış *Tezkiretü'l-Bünyan ve Tezkiretü'l-Ebniye*, ünlü mimarın sanatına ilişkin ayrıntılar içermez. Ünü olağanüstü bir düzeye erişmiş bir sanatçı konusunda, batı dünyasında iyi bilinen örneklerinin aksine, çağdaşlarının bu denli ilgisiz kalmış olması, Osmanlı kültürünün düşünce yapısıyla açıklanabilir.

Tarihsel kaynaklara göre, Sinan'ın, Orta Anadolu'dan, Kayseri'den devşirme olarak alınıp acemi oğlanlar mektebine verildiği, Kanunî Sultan Süleyman'ın askerî seferlerinde yeniçeri olarak çeşitli teknik beceriler kazanıp dönemin pek çok yapı ustası arasından sivrilerek 1538'de *Cemâat-i Mimârân*'ın (*Hassa Mimarlar Ocağı*) başına getirildiği anlaşılmaktadır. Bir tasarımcı olarak yetişmesinde, Yavuz Sultan Selim ve Kanunî ile çıktığı Mısır, İran ve Irak'tan Dalmaçya ve Orta Avrupa'ya uzanan seferlerin de görsel kültürünü arttırdığı varsayılabilir. 50 yaşına doğru, *Ser-Mimârân-ı Hassa* (Hassa Mimarbaşı) olarak seçildikten sonra, sürekli bir inşaat etkinliği içinde, 100 yıla yaklaşan ömrünün sonuna kadar sayısı 500'e varan inşaat ve onarımların tasarlayıcısı ya da sorumlusu olmuştur.

Sinan'ın İstanbul'da üstlendiği ilk işi olan Hürrem Sultan için yaptığı Haseki Külliyesi, tek kubbeli camisi, revaklı bir avludan ibaret medresesi, anıtsal revağı ve düz tavanlı örtüsü ile Osmanlı konutunun özgün bir yorumu sayılabilecek sıbyan mektebi ve sekizgen planlı açık bir avlu etrafında düzenlenen mekân düzenlemesiyle Osmanlı mimarlık tarihinde eşi olmayan darüşşifa gibi yapıları ile, kubbeli mekân modüllerinden oluşan yaratıcı bir tasarım olarak belirmektedir. Sinan'ın yarattığı maddi çevrede rol alan her bina için , şüphesiz bu yargı genelleştirilebilir.

Fakat onun dehasını tanımlayan üç anıtsal inşaat etkinliği, Osmanlı kültürü içinde, bir mimarın kendi yaşamı boyunca geçirdiği evrim sürecinin anlaşılabilmesine daha çok imkân verir.

İnşaatı dört yılda tamamlanan Şehzade Külliyesi'nin ana yapısı konumundaki cami, 19 metrelik kubbe çapı ve 37 metrelik kubbe kilidi yüksekliğiyle, mimari rasyonalizm gösterisine dönüşmüş bir tasarım gücünün ifadesidir. Usta mimar, daha ilk anıtsal uygulamasında, iç ve dış biçimlenişiyile, dört yarım kubbeye desteklenmiş baldaken kuruluşuyla merkezî kubbeli planın ideal şemasına ulaşmıştır.

Sinan'ın Kanunî Sultan Süleyman için yaptığı Süleymaniye Camii'nde, büyük bir mimarın, Kanunî gibi bir Sultanın hükümdarlık iradesini ifade etmek üzere, etkili bir iç mekân yaratma kaygılarının ön planda olduğu anlaşılır. Külliye yapıyı oluşturan her yapının ve elbette bu topluluğun ana yapısı olarak özellikle caminin, Sultanın eşsiz azametinin bir göstergesi olarak, onun fetihleri kadar önemli olduğuna şüphe yoktur. Nitekim, Sultanın cihan hükümdarı kimliği ve İslâm'ın hamisi rolü, caminin ana taçkapısındaki kitâbede de vurgulanmaktadır. İnşaatına ilişkin resmî belgelerden, külliyenin, ülke içinde adeta büyük bir

yapım seferberliğine dönüşerek, İmparatorluk coğrafyasına dağılmış hemen her kaynağı ve kol işçisinden taş ustası ve duvar örücüleri gibi vasıflı usta zenaatkârlara kadar yetişmiş insan gücünü örgütleyerek yapım süreci içinde değerlendiren bir etkinlik sonucu inşa edildiği anlaşılmaktadır. Caminin planında, Ayasofya ve II.Bayezid Camii'nden gelen kimi etkilerden bahsetmek mümkünse de, merkezi kubbesi, yarım kubbe ve eksedra gibi eğrisel öğelerden oluşan piramidal düzenli etkili bir örtü ve cephe tasarımlarına sahiptir.

Şüphesiz, bu nefes kesici atılımların en dikkat çekici yapısı, Sultan II.Selim için Edirne'de inşa edilen Selimiye Camii'dir. Aynı adla bilinen külliye içinde yer alan yapı, sekiz ayaklı bir destek sisteminin taşıdığı ve merkezi kubbeyi öne çıkaran tasarımı, bu özelliğin bina içi ve dışından aynı güçte ifade edilmesi ve tek merkezliliğin dört köşeye yerleştirilen minarelerle güçlendirilmesi gibi çarpıcı mükemmelliği ve mutlak simetrisiyle, Osmanlı mimarlığı kadar, kubbeli yapı geleneğinin de vardığı en yüksek aşama sayılabilir.

Osmanlı tarihi, üç kıtaya yayılmış İmparatorluğun büyük coğrafyasında yaşayan ve farklı inançlara sahip halkların yazgılarıyla örüntülü bir zaman kesitidir. Sinan, bu zaman kesitinin bir yerinde, 16.yüzyılda, Osmanlı maddi kültürünün çehresini, yaratıcı tasarımlarıyla belirlemiş bir İmparatorluk mimarı olduğu kadar, aynı zamanda, karşılığını Avrupa sanatında bulabileceğimiz, Osmanlı kültürünün ürettiği bir Rönesans insanı profili ve sembolüdür.

Kaynak (Source):

O.Aslanapa, *Osmanlı Devri Mimarîsi*, İstanbul.1986.

Ö.L.Barkan, *Süleymaniye Cami ve İmareti İnşaatı, 1550-1557*, C.1, Ankara. 1972.

Ö.L.Barkan, *Süleymaniye Cami ve İmareti İnşaatı, (1550-1557)*, C.2, Ankara. 1979.

A.Batur, *Osmanlı Camilerinde Örtü ve Geçiş Öğeleri*, İstanbul. 1980.

A.von Gladiss, "Architecture", *Islam, Art and Architecture*, 2000, s.544-565.

D.Kuban, *Osmanlı Dini Mimarisinde İç Mekân Teşekkülü*, İstanbul. 1958.

D.Kuban, *Sinan'ın Sanatı ve Selimiye*, İstanbul.1997.

A.Kuran, *Mimar Sinan*, İstanbul.1986.

Haklar (Rights): (Telif ve kullanım hakları ile ilgili bilgiler.)		
5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu uyarınca hazırlanan tüm içeriğin her türlü ortamda umuma arz yetkisi sınırsız süreyle Kültür Turizm Bakanlığına devredilmiştir. Bakanlık sonraki zamanlarda hazırlanan içerikle ilgili düzeltme, ekleme, silme veya yayından kaldırma hakkına sahiptir.		
Kaynağı Hazırlayan	Konu Editörü	Proje Yöneticisi
Doç.Dr. Z. Kenan BİLİCİ	Prof.Dr. Kıymet GİRAY	Prof. Dr. Hale KÜNÜÇEN